

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

РЕЦЕНЗИЯ

От: професор д-р Мария Георгиева Стоянова, Университет за национално и световно стопанство, преподавател в катедра „Икономическа социология“, научна специалност Социология.

Относно: конкурс за доцент по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, научна специалност „Социология“ за нуждите на Центъра за емпирични социални изследвания на ИФС при БАН.

1. Информация за конкурса

Конкурсът е обявен за нуждите на Центъра за емпирични социални изследвания на ИФС при БАН, съгласно Протокол №13 от 13.07.2021 г. на НС на ИФС. Участвам в състава на научното жури по конкурса съгласно Заповед № РД-09- 391/28.09.2021 г. на Директора на ИФС.

2. Информация за кандидатите в конкурса

В обявения конкурс участва като единствен кандидат гл. ас. д-р Петя Иванова Илиева-Тричкова, Център за емпирични социални изследвания на ИФС при БАН. Кандидатката е възпитаник на УНСС. През периода 2002-2008 г. се обучава в специалност „Социология“ и се дипломира в двете ОКС „бакалавър“ и „магистър“. Познавам кандидатката в качеството си на неин преподавател в катедра „Икономическа социология“, както и като активен член в Клуба на социолога в УНСС и в Алумни клуб „Социология, психология и икономика в УНСС“.

Петя Иванова е зачислена в докторантура на самостоятелна подготовка в Университета „Адам Мицкиевич“, Факултет по социални науки, гр. Познан, Полша, която приключва през 2016 г. със защита на дисертационен труд на тема „В търсене на социална справедливост: актуални тенденции във висшето образование и пазара на труда в България“.

След придобиване на ОНС „доктор“, научноизследователският и практическият опит на кандидатката се изразяват в следното:

- **главен асистент** в Центъра за емпирични социални изследвания БАН при ИФС при БАН от 2017 г. и в момента;

- **заместник член** е в Национална координационна група за учене през целия живот, зам. член от 2015 г. и в момента.
- **участва** в Редакционния съвет на International Journal of Lifelong Education от 2020 г. – и в момента;
- **участие в 8** международни и национални проекта;
- **изнесени доклади** на 34 научни конференции;
- **написани 30** публикации, с част от които участва в конкурса;
- **получена престижна награда на МОН, през 2019 г.**, за ръководството на най-успешен проект по Програма за подпомагане на млади учени на БАН – 2017 г.
- **получена престижна награда на БСА, през 2018 г.**, за най-добра публикация на млад социолог за периода 2010-2017.
- **получена престижна награда на БАН през 2017 г.**, за млад учен “Проф. Марин Дринов”.

Кратката биографична справка разкрива, че в обявения конкурс за доцент участва перспективен млад учен с впечатляваща биография, със сериозни постижения в научноизследователската дейност, с висока публикационна активност и с голям авторитет сред колегията и социологическата общност.

3. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

Предоставени са ми за рецензиране пълен набор от документи за участието на гл. ас. д-р Петя Илиева-Тричкова в конкурса на ИФС за заемане на академичната длъжност „доцент”. Запознаването ми с тях ми позволява да направя следното **обобщение:**

първо, всички публикации са направени след придобиване на ОНС „доктор” или ако са направени по-рано не са включвани нито за придобиване на ОНС „доктор”, нито в конкурса за длъжност „главен асистент”.

второ, тези публикации напълно припокриват научната специалност „Социология”, по която е обявен конкурса.

Кандидатката е **изпълнила изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент” в ИФС.**

Констатацията на рецензента се потвърждава и от **доклада на комисията**, назначена със Заповед № РД-09-400 от 04.10.2021 г. за проверка на редовността на документите, в който се посочва кандидатът да бъде допуснат до участие в конкурса.

4. Оценка на учебно-преподавателската дейност

Гл. ас. д-р Петя Илиева-Тричкова няма преподавателски опит.

Членува в Human Development and Capability Association, International Sociological Association, Marie Curie Alumni Association и Българската Социологическа Асоциация.

Ползва се с уважение сред колегите от социологическата общност, както и от колегите от Алумни клуб „Социология, психология и икономика и в УНСС”, като възпитаник на катедра „Икономическа социология” при УНСС.

5. Обща характеристика на представените научни трудове/публикации

В своята научно-изследователска дейност кандидатката е представила публикации, проекти и изследвания в **5** основни направления. **Първото е** в областта на **ученето през целия живот и висшето образование**. На тази проблематика са посветени общо 8 публикации, написани през периода 2016-2021 г., след защитата на дисертационния труд, а именно: 7 глави или части от глави от монографията (2021), 6 студии (2017-2020), и 1 статия (2016). **Второто е** в областта на **образователните неравенства**, представено чрез части на 3 глави от монографията (2021), 2 студии (2015 и 2018) и 1 статия (2018). **Третото е** в областта на **изследванията на половите различия**, по което участва с 3 студии, публикувани през 2015-2020 г.. **Четвъртото е** свързано с **изучаване на дарителството за образование**, представено от 2 статии (2017). **Петото е** свързано с **разработването на политики в областта на образованието**. На тази проблематика са посветени 3 глави или части на глави от монографията (2021), 2 студии (2017 и 2018) и 1 статия (2015).

Определящо е направлението в областта на **ученето през целия живот и висшето образование**.

Д-р Илиева-Тричкова участва с общо 17 публикации, от които 1 монография, 11 студии и 5 статии. По-голямата част от тях (11) са на английски език. 5 от представените за конкурса публикации са автори, а 12 са в съавторство. Представени са 12 разделителни протокола. От тях става ясно, че д-р Илиева-Тричкова е самостоятелен автор на **4 тематично свързани глави с общ обем от над 100 стандартни страници** (127.92 станд. стр.) (**3, 4, 5 и Methodological Note**) и на **части от 4 глави (6, 8, 9 и 10)** от монографията и че делът на д-р Илиева-Тричкова в останалите статии и студии е равен на този на нейните съавтори.

Монографията е публикувана в престижно международно и реферирано издание. Направени са **10 публикации, които са индексирани в Скопус и/или Web of Sciences (5 от тях са в Q1 или Q2)**, 5 статии в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове и 1 студия, публикувана в нереферирано списание с научно рецензиране. Предоставените публикации напълно покриват нормативните изисквания.

Кандидатката е включила в конкурса участието си в **2 международни** (1 финансиран от Българо-швейцарската програма за научни изследвания и 1 финансиран от Полския национален научен център) и **1 национален** проект (финансиран от Фонд научни изследвания), които покриват изследователските ѝ интереси. Взела е участие с **доклади в 9 научни конференции**, от които 6 в чужбина (по един в Австрия, във Великобритания, в Италия, във Финландия, в Португалия и в Съединените щати) и 3 в България. От тези доклади 3 са самостоятелни и 6 в съавторство.

Рецензираните научни публикации намират отражение в българската и в чуждестранната литература. В представените ксерокопия на цитиранията става ясно, че те са **29 на брой**, от които 18 са в публикации в реферирани издания с научно рецензиране и 11 са в нереперирани също с научно рецензиране.

Рецензентът приема всички публикации и цитирания за отговарящи на тематиката на конкурса и подлежащи на рецензиране.

6. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Основните приноси на кандидатката са в горепосочените направления и са подробно описани в отделно приложение към материалите на конкурса.

В най-обобщен вид **приносите** могат да бъдат обособени в три групи – научни, методологични и практико-приложни. Ще откроя само някои от тях.

На първо място са научните приноси, които се отнасят до обогатяване на социологическото познание, а именно:

- разкрит е евристичният потенциал на *подхода за способностите и възможностите за реализация* при изследването на образованието (на възрастни) на базата на аналитичен преглед на неговите основни понятия. Този потенциал е демонстриран и чрез *моделите на активност* и *моделите на (без)овластяване* чрез образованието на възрастни, които са разработени на негова база и които са приложени във вторичен анализ на интервюта от международно качествено изследване сред млади хора, които са преживели ранна трудова несигурност.
- стъпвайки на идеи от *подхода за способностите и възможностите за реализация* и *подхода за вгдрадеността*, е конструиран *интегриран модел за участие в образованието на възрастни*. Моделът отчита, че способностите и възможностите за реализация в образованието и обучението на възрастни се влияят както от фактори на различни нива (микро, мезо и макро), така и от взаимодействията между факторите от различните нива. Приложението на този модел, за целта на което са използвани данни от мащабни сравнителни международни изследвания, разкрива както връзки между отделните фактори, влияещи върху участието в образование на възрастни, така и взаимодействия между факторите на различни нива.

- идентифицирани са два аспекта на *реализацията на пазара на труда на завършилите висше образование*. Първият се изразява в придобитите от тях знания и умения, а вторият е свързан със състоянието на пазара на труда, който от своя страна зависи както от състоянието на икономиката и социалната политика, така и на висшето образование.
- по емпиричен път са разкрити осезаеми неравенства както в достъпа до висше образование, така и по отношение на ранната трудова несигурност, които са породени в първия случай от вътрешната диференциация и стратификация на системите за висше образование, а във втория се свързват с различни характеристики на образователната система, които са обобщени в две основни групи: *институционални* (напр. професионалната ориентация) и *структурни* (напр. разходите за образование).
- обогатен е анализът на *връзката между междуличностното и институционалното доверие, и висшето образование и образователните неравенства*, като е разкрито по емпиричен път, че връзката между междуличностно и институционално доверие и тази между доверието и образователните неравенства се различават в зависимост от равнището на демокрация, което е достигнато в дадена страна.
- установени са по емпиричен път полови различия в професионалното образование в България по отношение на възможностите и тяхното структуриране на регионално ниво, които са свързани с предлагането на професионално образование. Половите различия в образованието изглежда оказват влияние на жизнените шансове на по-късен етап, защото са идентифицирани и различия между младите мъже и жени в това *как образованието влияе на баланса между работа и личен живот*.
- изграден е *модел за концептуализиране на дарителството за образование*, който се основава на интерпретация на подхода за способностите и възможностите за реализация. В рамките на този модел дарителството за образование е дефинирано като своеобразен израз на *активност в полза за другите*, който (има за цел да) подпомогне отделен човек, група от хора или дадена институция по отношение на техните образователни възможности. По емпиричен път е установено равнището на тази активност в България с данни от национално представително изследване на нагласите за дарителство за образование.

На второ място, постижения, свързани с обогатяване на методологията и методическия инструментариум в емпиричните социологически изследвания, а именно:

- **разработени са** три нови методологически инструменти, с които да се измерват неравенствата в образованието на възрастни и висшето образование както между

отделните страни, така и в динамика: *индекс на включване в образованието на възрастни, индекс на равнопоставеност и индекс за образованието на възрастни като общодостъпно благо.*

- **използвани са** мощни статистически методи (регресионен анализ и анализ на няколко нива), които позволяват интерпретацията на резултатите да отиде отвъд простото описание на наблюдаваните феномени, а да се дискутират и връзките, които са налице между отделните променливи, както на индивидуално, така и на макро равнище и не на последно място наличието на взаимодействия между независимите променливи на различни равнища.

- анализираните количествени данни от международните сравнителни изследвания **значимо обогатяват** и литературата на ученето през целия живот, която особено в частта си за неравенства, е предимно ориентирана към ползването на качествени методи.

- **изведени са** основните предимства и проблеми на международните сравнителни изследвания, които са широко използвани в областта на образованието на възрастни. Наред с това, е показано как едни от най-срещаните проблеми са адресирани в монографията.

- **аргументирана е** и тезата, че относително цялостното и задълбочено разбиране на същността и процесите, свързани с образованието на възрастни и висшето образование, изискват прилагането на смесен подход и комбиниране на различни типове данни (напр. от лонгитудинални и регулярно повтарящи се изследвания).

На трето, приложни приноси, отнасящи се до управленската практика, насочени към публичните политики в сферата на образованието, а именно:

- **открити са ползите от** използването на индекса за образованието на възрастни като общодостъпно благо за наблюдение и за оценяване на ефективността на националните политики в областта на образованието на възрастни в Европа както по отношение на това до каква степен то е реализирано като общодостъпно благо, така и по отношение на четирите му измерения (достъп до образование на възрастни, наличие на достатъчно възможности за обучение, финансова достъпност и социална ангажираност с неговото функциониране).

- **по емпиричен път са идентифицирани проблеми** в участието в образованието на възрастни и са формулирани **препоръки** за неговото стимулиране сред уязвими групи, които целят повишаването на справедливостта в достъпа до различните форми на образование на възрастни.

- **аргументирана е необходимостта от подобряването на сътрудничеството между университетите и бизнеса** в България като предпоставка за повишаване на качеството на висшето образование, както и на способността на университетите да се справят ефективно със съвременните предизвикателства, пред които са изправени.

Рецензентът изразява принципно съгласие с формулираните от кандидатката приноси. Приносите отразяват коректно нейната научноизследователска работа и постижения.

7. Критични бележки и препоръки

Гл. ас. д-р Петя Иванова Илиева-Тричкова има сериозна изследователска и публикационна дейност, както и участие в достатъчно на брой научно-изследователски проекти. Основното ѝ внимание е насочено повече към проблемите на образованието и ученето през целия живот в европейска сравнителна перспектива и работата ѝ с широкомащабни международни изследвания, което е добра основа за бъдещи изследвания. Препоръките могат да бъдат в засилването на педагогическата/преподавателската дейност. Заемането на академичната длъжност „доцент“ за нуждите на Центъра за емпирични социални изследвания на ИФС при БАН ще изисква в бъдеще и по-активна работа със студенти, докторанти и млади изследователи, участие в международни научни проекти и изяви, включително и научно ръководство на докторанти.

8. Заключение

Кандидатката за обявения конкурс гл. ас. д-р Петя Иванова Илиева-Тричкова изпълнява законовите и вътрешно нормативни изисквания на БАН за заемане на академичната длъжност „доцент“. Нейните трудове разглеждат значими проблеми за социологията и са разработени на високо научно ниво. Посочените научни, методологични и практико-приложни приноси заслужават висока оценка. Познавам лично кандидатката и имам висока оценка за нейните качества като изследовател и научен работник. Посоченото ми позволява да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да гласуват **положително** за избора на гл. ас. д-р Петя Иванова Илиева-Тричкова за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, научна специалност „Социология“ в Центъра за емпирични социални изследвания на ИФС при БАН.

03.12.2021 г.
София

Подпис: .....
(проф. д-р Мария Стоянова)